

תמצית משנה ברורה

מיועד לחזרה בלבד, ואין לסמוך להלכה.

סימן ל"ב (סעיף י"ח) – ל"ג (סעיף ה')

אותיות שנתקלקלה צורתם או שנדבקו

ר' שכתבה ד' או ו' שכתבו ר' או ך' שהגג רחב ונראה ד' וכל כהאי גוונא שנעשה בכתיבה אחת, יש להחמיר שאינו מספיק לגרור הירך או הגג, אלא צריך לגרור שניהם. ואם כתב ר' ואח"כ הוסיף בו ועשאו ד' יכול לגרור רק את הגג, או את הירך עם התג, ויחזור ויכתבו ר'.

ך' שעשה הגג רחב ונראה ר' כתב המ"א שיאריך את הרגל שתהיה פי שניים מהגג, ואם אין מקום לעשות כך אינו מועיל למחוק את המיותר דהוי חק תוכות, אלא צריך למחוק כל הגג, ומותר לעשות כך אף במילת אלוּקין, אך יזהר שלא ימחק הרגל, ושיטת הבה"ל שצריך לגרור כולו ורק במילת אלוּקין יש להקל למחוק רק הגג אם אינו יכול להאריך הרגל.

ב' אותיות שנדבקו ואפי' כל שהוא ולא נשתנית האות מצורתה פסול, ויכול לגרור ולהפרידם, ולא מיקרי חק תוכות כיון שהאות עצמה נכתבה כתיקונה, ודווקא כשלא נשתנתה האות מצורתה, אבל אם נשתנתה ואין התינוק יכול לקרותה או שיקראנה כאות אחרת לא מועיל לגרור רק הדיבוק. ואם כל אורך האות דבוקה לחברתה נחלקו האחרונים אם מועיל לגרור הדיבוק. וכתב השו"ע שבין נדבקו קודם שגמר לכתוב האות ובין לאחר שגמר לכתוב האות מועיל לגרור הדיבוק, אך י"א שאם נדבקו קודם גמר כתיבת האות אין להקל אלא בתפילין ומזוזות שהמשיך לכתוב דפסול משום שלא כסדרן, אבל בס"ת או כשלא המשיך לכתוב לא מספיק לגרור הדיבוק. ואם נתפשטו האותיות מכח לחות הדיו ונראין כדבוקין אך באמת אין האותיות נוגעות כשר.

אם האות מגיעה לקצה הקלף (ואינו מוקף גויל) מועיל לגרור קצת, ואין בזה משום שלא כסדרן, ומותר לעשות כך אף באותיות השם.

ק' או ה' שנגעו הרגלים בגג אם יש הפסק כחוט השערה כשר, אך אם יש חיבור אפי' כחוט השערה ואפי' התינוק קוראו כתיקונו צריך לגרור הרגל, ולא מועיל לגרור הדיבוק דהוי חק תוכות, אך א"צ לגרור כל האות. אך אם נעשה הדיבוק לאחר הכתיבה יש להקל בק' שיבטלנו מצורת אות או שיגרור קצת מהגג, ומועיל י"ה הרגל מוחין לגג וימשוך הגג למעלה מהרגל, ומועיל אם אין בזה משום שלא כסדרן. ואם נוגעים הרגלים בגג אך התינוק קוראו ה' או ק' א"צ להוציא ס"ת אחרת (דיש מכשירים בזה, וגם יש לצרף דעת הרמב"ם שמתיר לקרוא בס"ת פסולה). ומש"כ הגר"א להקל אינו אלא בנוגע כחוט השערה אבל נראית ה', אבל לא בדיבוק עב שנראית ח', וכ"כ עוד פוסקים, אך אין להקל בזה נגד דעת השו"ע שמחמיר אפי' בלא נשתנתה צורת האות, ובמקום הדחק צ"ע.

אם רגל הא' נוגעת כולה בגג, או שהי' העליון שבא' נוגעת כולה בגג שתחתיה (דאם אינה נוגעת כולה ונשאר

הפרש מעט א"צ שום תיקון), פסולה, ואינו מועיל גרידה דהוי חק תוכות, אלא יגרור כל הרגל או כל הי' העליון. ואם נפלה טיפת דיו אחר הכתיבה א"צ למחוק כל הרגל ודי לבטלה מצורת אות. ויש מחמירים בנדבך י' העליון בעת הכתיבה לגרור כל הא' כיון שהי' הוא תחילת כתיבת הא', אך בדיעבד צ"ע אם יש להחמיר בזה. ואם נגע עוקץ הי' לגוף הא' כשר ע"י גרידה וא"צ למחוק כל הי'. וכתב הפמ"ג דדעת המ"א שאם נגע י' העליון בגוף הא' ואח"כ השלים את כל האות, אין די בגרירת הי' אלא צריך לגרור כל הא', אבל שיטת הבה"ל שאין זו כוונת המ"א ודי במחיקת הי' כמו בנגע רגל התחתון, ולכתחילה נכון להחמיר כהפמ"ג אבל בדיעבד א"צ להחמיר. וכתב רעק"א שצריך לגרור גם את הקו העקום דחשיב נעשה בפסול כיון שדבוק אליו הי', וצ"ע בזה, ואם כתב הקו העקום לפני הי' ודאי שא"צ לגרור.

ש' צ' ע' פ' שנגע הי' שלהם בגוף האות ונעשה קו ישר צריך לגרור כל מה שנעשה בפסול ולא מספיק לגרור ולהפריד הי' מגוף האות. וכן אם הרגל השמאלית של הת' נעשתה ישרה. והלבושי שרד נשאר בצ"ע למה לא מועיל להאריך את הי' (אם לא כתב התיבות שאח"כ).

כוונה לשמה בכתיבה

בתחילת כתיבת פרשיות התפילין יאמר בפיו "אני כותב לשם קדושת תפילין". אבל מחשבה לא מועילה אפי' בדיעבד. ואם אמר כך בתחילת הכתיבה מהני לכל הפרשיות אפי' הפסיק ביניהם, ומ"מ טוב לומר בתחילת כל פרשה.

אם אחר התחיל לכתוב והוא ממשיך, צריך לומר גם הוא בתחילת כתיבתו.

אם כתב אפי' אות אחת שלא לשמה פסול, ולא מועיל להעביר קולמוס לשמה על האות.

גם תיקון אותיות שנפרדו לב' חלקים צריך שיהיה לשמה.

בכל פעם שכותב אזכרה צריך לומר שכותב לשם קדושת השם, וזה מועיל גם אם כותב ב' אזכרות יחד. וי"א שנכון שיאמר בתחילת הכתיבה שגם כל האזכרות יהיו לשם קדושת ד', שמה ישכח. וכתב הרמ"א שי"א שלאזכרות מהני לשמה במחשבה, כיון שהזכיר בפיו בתחילה שכותב לשם קדושה, ויש להקל בדיעבד. אבל לכתחילה צ"ל בפיו בכל פעם, אע"פ שאמר בתחילת הכתיבה שכל האזכרות יהיו לשם קדושת השם.

מנמנם לא יכתוב, מפני שאינו כותב בכוונה.

חסרות ויתרות - אם חסרה בתפילין אות אחת ואפי' קוצו של י' התפילין פסולות, ואפי' אין שינוי בקריאת המילה. וכן אם יש אות אחת יתירה פסול, ואם יש אות יתירה בין השיטין

או בין המילים ואינה מחוברת לשום מילה יש מכשירים ויש פוסלים. והמניחים תפילין עם חסרות ויתרות ברכתם לבטלה ולא קיימו מצות תפילין, ועונש הסופר מרובה.

הזהירות הנצרכת בכתיבת התפילין

מי ראוי להיות סופר - צריך שיהא הסופר (והמתעסק בתיקון התפילין) ירא שמים וחרד לדבר ד'. ואין להניח נערים מתלמידים לכתוב פרשיות ולמוכרם, כי כוונת הנערים ליפות הכתב ולא לשם מצוה, וצריך כוונה לקדושת תפילין ולא לשם בעל התפילין, ועונש המוכר פרשיות אלו מרובה. ועל כן יש למנות כותבי תפילין ראויים כמו שזוהרים בשוחטים ובודקים.

הכתיבה - יכתוב אותיות טובות ושלמות ולא שבורות, ויכתוב במתון ובכונה גדולה, ולא ימהר כדי להרויח ממון. והכותב תפילין כשרים שכרו גדול.

ההגהה - אחר כתיבת כל פרשה יקראנה היטב בכונה ודקדוק פעמיים ושלוש, (שאם אות אחת חסרה נפסלו הפרשיות שאחריה משום שלא כסדרן), ויחזור ויקראנה קודם שיכניסה לבית התפילין, כדי שלא תתחלף פרשה בפרשה.

כשמתחיל לכתוב טוב לבדוק את הקולמוס שאין עליו יותר מידי דיו.

כתיבת השם - קודם כתיבת השם יקרא מה שכתב באותה פרשה, כדי שלא יבוא לידי גניזה. וכשמקרב לכתוב השם יניח אות אחת ואז יטבול הקולמוס ויכתוב את האות הזו ואח"כ יכתוב השם, ואם לא השאיר אות ימלא אות אחרת או תג ואח"כ יכתוב השם. ואם צריך עוד דיו והוא באמצע כתיבת השם יטבול הקולמוס באותיות לחות, ויש מתירים לטבול אף באותיות השם עצמו, ואם אין האותיות לחות יטבול הקולמוס מחדש, ויחפש אות או תג שצריכים תוספת דיו כנ"ל. וכל זה הוא למצוה ואינו מעכב בדיעבד.

אם חסר אות אחת פסול כל מה שכתב אחריה משום שלא כסדרן, ואין תקנה להכשירם. ואם אין שם לאחריה יגרור כל מה שכתב אחריה ויחזור ויכתוב כסדרן. ועיין בה"ל שדן אם צריך לגרור ואח"כ להשלים את החסר, או לא.

אם יתר אות אחת אם היא בתחילת או סוף תיבה כשר ע"י גרירה, אבל אם היא באמצע תיבה לא מועיל לגרורה כיון שישאר מקום חלק ויראה כשני תיבות. אא"כ האות שלפניה היא ב' כ' ד' ר' שיכול להאריכם, אבל לגרר רגל אותיות אלו כדי למשוך האות ללפניה פסול כיון שביטל צורת האות, ויכול לעבות את האות קצת. וילה"ס אם מועיל להאריך את האות למטה ולא למעלה (כגון בצ'), ואם אחר שהאריך נראה כשתי מילים פסול. (אם בכתיבת האותיות נכנס רגל אות אחת מתחת האות הבאה באותה תיבה כשר, אך אין לעשות כך לכתחילה). ואם כתב תיבה מיותרת יגרור כל התיבה, וימשוך אות מהתיבה שלפניה (אף אם עי"ז לא יהיה רגל הה' או הק' בסוף האות), או שישאיר חלק דכשר אם אין במקום החלק כדי כתיבת ט' אותיות. וכתב הפמ"ג שבתיבה כפולה טוב למחוק השניה, אא"כ רק כשמוחק הראשונה יכול להאריך האות ועי"ז לא יהיה רווח אפי" של ג' אותיות, דאז ימחוק הראשונה כדי

לחוש לשיטת ר"ת ששיעור ההפסקה בין ב' פרשיות הוא ג' אותיות. ומעשה באחד שכתב פעמיים "השמרו" ומחק ו' ראשונה והשמר שני, ומשך הר' עד הו' השניה, וכן צריך לעשות לשיטת הפמ"ג. ואם כתב תיבה שאינה מענין תפילין כלל י"א שאפשר להשתמש באות ממנה לתפילין, וצ"ע שהרי אף אם נכתבה לשמה הרי אינה מענין תפילין כלל, וצ"ע.

אין כדאי למחוק דיו לח אלא ימתין שיתייבש ויגרור, ויכול לכתוב על מקום הגרר או המחק אפי' אזכרה, ואם נשאר רושם דיו כתב הפמ"ג שיש לחוש אפי' בדיעבד ואפי' בתיבה שאינה אזכרה.

שלא כסדרן בנתקלקלה האות

אות שנתקלקלה ונראה לעין כל שאין צורתה עליה פסול משום שלא כסדרן, אפי' אינה נראית כאות אחרת, ואפי' תינוק קוראה כראוי, ואפי' נתקלקלה לאחר הכתיבה.

כמה אופנים לפסול הנ"ל - נגע רגל הא' או פניה בגג, נגעו רגל הה' או הק' בגג אפי' כחוט השערה, אות שהיתה חלוקה לשניים - כגון צ' שחילק ה' מהנ', או ש' שכתבה ע' וי', או מ' שכתבה כ' ו', או ח' שכתבה ב' זיינין ואין חיבור ביניהם אפי' אם עשה חוטרא ע"ג הזיינין, וכן אם אין להם צורת אות אחרת כגון י' בלא הרגל הימני (אבל בלא השמאלי כשר ע"י תיקון) או א' בלא ה' העליון, בכל אלו אף ע"י תיקון פסול משום שלא כסדרן.

אות שנפסלה וצריך לגרור ממנה כדי לתקנה, אם אחר הגרירה אין צורתה עליה פסול משום שלא כסדרן.

אות שלא נפסדה צורתה לגמרי כגון שיש הפסק דק באמצע וצורתה עליה, או שה' שעל הא' והש' לא נוגעים בגוף האות, והתינוק קוראו כתיקנו אין בזה משום שלא כסדרן וכשר ע"י תיקון. ומלשון השו"ע משמע דדין זה הוא גם כשהפרדה ניכרת להדיא, דמ"מ כיון שלא אבדה צורתה כשר, וכ"כ רעק"א, אבל הפמ"ג מחמיר בזה, ובשעת הדחק יש להקל דמהני תינוק, ומ"מ אם הפרדה נראית לעין כל מרחוק אין להקל. ואם אין הפרדה נראית עד שמסתכל בה א"צ להראות לתינוק, אבל אם הראה ולא קראו אות אינו יכול לתקן.

אות שהיתה חלוקה לשניים בהפסק דק מאד שאינו ניכר אלא ע"י שמסתכל היטב והתינוק קוראו יפה י"א שפסול ומקורם בפמ"ג, אך הבה"ל האריך להוכיח שמדינא כשר, ובמקום הדחק יש לסמוך להכשיר ע"י תיקון. ואף להפמ"ג עצמו אם רק נגד השמש נראית חלוקה כשר אף בלא תיקון, ומי שרוצה להחמיר די שיתקן אבל חלילה לפסול התפילין.

אם החוטרא של הח' למעלה אינם נוגעים זה בזה ואינו ניכר להדיא, אע"פ שהתינוק קוראו ב' זיינין כשר ע"י תיקון. אותיות שנדבקו ועדיין צורתם עליהם יכול לגרר הדביקות ואין בזה משום שלא כסדרן.

אותיות של שם שנדבקו - אם נדבקו בזמן הכתיבה מותר להפרידם, בין בדבוקים זה לזה ובין בדבוקים לאותיות אחרות, ויזהר שלא יגע הסכין בנקודה המדבקת עם השם. ואם נדבקו לאחר הכתיבה אסור להפרידם, ואם הוא מסופק מתי נדבקו מותר להפרידם.

אותיות או תיבות שנמחקו קצת - אם כבר בכתיבתם לא היה הדיו שחור אלא דומה ללבן שהוכה מראיתו או לאדום, א"א לתקנם דהוי שלא כסדרן. ואם כתבם כתיקונם

אלא שנמחקו קצת, אם רישומם ניכר שתינוק יכול לקרותם, מותר לעביר עליהם קולמוס ואין בזה משום שלא כסדרן. אמנם אם ירד כל הדיו ולא נשאר אלא רושם אדמומיית פסול משום שלא כסדרן. ועל כן אין להראות לתינוק אלא את מה שלא נקלף ולכסות את מה שנקלף, כדי שלא יצרפו לקריאת האות. ואם נקלף השחרות העליון ונשאר ממשות דיו והוא אדום, דעת הפמ"ג דפסול משום שלא כסדרן, אבל החת"ס סובר שאם האדמומיית היא מחמת יושן כשר. ומ"מ טוב להעביר קולמוס, ומותר לעשות כן אף בשמות. אמנם אם נשתנה לאדום ממש, או שנשתנה לאדמומיית מיד לאחר הכתיבה פסול, ובשמות אסור להעביר עליהם דיו.

כניסת אות לחלל אות אחרת – יש לזהר שלא תכנס אות אפ' כל שהוא לחלל אות אחרת כגון ל' לאות ה' ח' א' ת' ד' ר' כ', או שרגל ה' תכנס לתוך ט' או ע' וכדו'. ואם נכנס ולא נגע כשר בדיעבד, אם לא שנשתנתה צורת האות ע"ז בקריאת תינוק. ואם נגע באות השניה פסול משום חסרון הקפת גויל.

סופר שאין הפרשיות שגורות בפיו לא יכתוב בעל פה אלא מתוך הכתב, או מפי מקריא. ומצוה מן המובחר שגם בשגורה בפיו יכתוב מן הכתב.

לכתחילה צריך להוציא כל תיבה בפיו לפני הכתיבה, ולדעת השו"ע דין זה הוא רק כשאחר מקריא לו.

מי שאינו יודע לקרוא לא יכתוב.

הנחת מקום חלק בקלף

למעלה יש להניח מקום חלק כדי כתיבת גג ה', (ושיעורו בכתב בינוני ואפ' כותב כתב קטן). ולמטה כדי רגל ר' ון'. ויוסיף לזה עוד משהו כדי שיהיה מוקף גויל. וי"א שלכתחילה יוסיף עוד כדי חצי ציפורן.

בתחילת השורה ובסופה א"צ להשאיר אלא משהו להקפת גויל, ונהגו הסופרים להניח קצת יותר, ויש מחמירים להניח כדי לגלול הפרשה.

בין התיבות יניח כמלוא י', (ובדיעבד אין לפסול בפחות אם לתינוק נראה כשני תיבות).

בין השורות יניח כמלוא שיטה, וי"א שדין זה הוא רק בס"ת, וכן נוהגים.

בין האותיות יניח כחוט השערה, ובדיעבד אין לפסול בפחות א"כ נראה כשני תיבות.

בין ב' פסוקים לשו"ע יניח יותר מבין ב' תיבות, והמ"א והגר"א הכריעו שא"צ יותר מבין תיבה לתיבה.

יציאת אותיות חוץ לשורה

יהיו השורות שוות משום זה קלי ואנוהו, ולפחות יזהר שלא יצאו יותר מג' אותיות וב' אותיות מתיבה של ג' אותיות מותר, אבל תיבה מב' אותיות אסור, ואות אחת מותר, והלבוש אסור. ואם התיבה בת ח' אותיות כאן מבואר שאין חילוק, וביו"ד מבואר שמותר אם רוב התיבה בפנים, והשו"ע כתב להחמיר, והא"ר כתב שלפחות בתפילין יש להחמיר.

אותיות השם (וכן שאר שמות שאינם נמחקים) צריך שיהיו כולם בתוך השורה ולא יצאו לחוץ. ובדיעבד אם הוא בס"ת

ואין שמות בשורות שלמעלה, ימחק אותם ויאריכם להשוותם עם השם, ואם יש שם איזה שם וכן בתפילין ומזוזות כשר בדיעבד, ויש פוסלים אף בדיעבד. ובתפילין ומזוזות אם האות האחרונה היא ב' ד' או ר' לכו"ע יכול למושכם, וכן אם הוא בשורה השניה יכול לכתוב את שאר השורות כמו השורה השניה וכשר. ואותיות הנטפלות לשם אין קפידא שיצאו מחוץ לשורה. ואם יצא מקצת אות כשר. ואם יצא כל השם מחוץ לשורה הבני יונה והגר"א מקילים, ורעק"א מחמיר.

פרשיות התפילין פתוחות או סתומות

שיטת השו"ע שיכתוב כל הפרשיות פתוחות (שיניח אחר הפרשה מקום ט' אותיות, ויתחיל הפרשה הבאה בתחילת השיטה בדף השני), חוץ מפרשה אחרונה **שיעשנה סתומה**, שכך הם כתובות בתורה (ופרשת קדש בתורה היא סתומה, אבל כיון שבתפילין נכתבת ראשונה ממילא היא פתוחה).

אם שינה מפתוחה לסתומה פסול לכו"ע.

אם שינה מסתומה לפתוחה לדעת השו"ע פסול, ועל כן פרשיות קדש ווהיה כי יביאך ושמע מתחילים בראש שיטה, ומשאירים מקום ט' אותיות בסוף פרשה שלפניה, ואם לא הניח מקום ט' אותיות מבואר בלבוש דפסול, וכתב הא"ר שיכול להתחיל בתחילת שיטה שניה, וכתב הבה"ל שיניח ב' שיטות בתחילת הפרשה לצאת ידי דעת הרא"ש. ואם לא התחיל בראש השיטה אפ"י אין שם כדי ט' אותיות פסול להרמב"ם אף בדיעבד, ובהניח אות אחת או שתיים צ"ע ולכתחילה יש לזהר בזה מאד, ואם השאיר שיעור תיבת אשר (שיש בה שיעור יותר מו' אותיות קטנות) פסול אף בדיעבד. ובסוף שמע אין משאירים חלק, או שמשאירים מקום פחות מט' אותיות אמנם אף אם השאיר מקום ט' אותיות כשר, כיון שוהיה אם שמוע לא מתחיל בראש שיטה, והוי סתומה להרמב"ם, ויהיה כשר אף אם לא שייר מקום ט' אותיות בתחילת והיה אם שמוע, ומתחילים והיה אם שמוע באמצע שיטה העליונה, ומניחים לפניו כדי ט' אותיות (והיינו לכתחילה כדי ג' תיבות אשר וב' רווחים של אות קטנה ביניהם, ובדיעבד כדי ט' אותיות קטנות והיינו י'). ושיעור האותיות הוא לפי גודל הכתב (שכותב), ובאופן זה נמצא שג' הפרשות הם סתומות בין להרמב"ם בין להרא"ש, ופרשה אחרונה היא סתומה לדעת הרמב"ם, ואף שלדעת הרא"ש היא פתוחה מ"מ א"א לעשותה סתומה אף להרא"ש, דבס"ת עושים רווח ט' אותיות באמצע שורה, וזה לא שייך בתפילין שמתחיל כל פרשה בעמוד אחר, ונהגו כהרמב"ם שהוא עיקר ההלכה.

והט"ז המציא עצה שיניח בסוף שמע פחות מט' אותיות קטנות, ורווח כזה יניח גם לפני והיה אם שמוע, ובזה נקראת סתומה כיון שאין רווח ט' אותיות במקום אחד, וכן מבואר בכמה אחרונים. ואם שייר רווח ט' אותיות גדולות מכל צד כשר, ויש שנהגו לעשות כך לכתחילה, ונהרא נהרא ופשטיה. והגר"ז כתב דאין לעשות כהט"ז כיון שהרבה פוסקים ס"ל שאין מצרפים הרווחים, ומ"מ בודאי אין למנוע מהנהגה כהט"ז.

הרמ"א כתב דיש מכשירים בדיעבד אם כולם פתוחות (שאע"פ שבתורה והיה אם שמוע סתומה, מ"מ אינה צמודה

בתי התפילין

ריבוע הבתים - הלכה למשה מסיני שיהיו בתי התפילין מרובעות, בין בשל יד בין בשל ראש, וצריך שיהיו מרובעות בתפרן התפירה המחברת את חלקי התיטורא שתחת הבית (למעלה ולמטה, אך אם אין מרובעות בתפרן למטה צ"ע לגבי דיעבד), וכן הבית צריך להיות מרובע שיהיה ארכו כרחבו, בין מלמעלה בין מלמטה לכל גובהם, וימדוד ארכו ורחבו שיהיו שווים, וכמו כן ימדוד ששני אלכסונו הם ב' חמישיות יותר מהאורך והרוחב. וגם מקום מושבם צריך שיהיה מרובע, ועל כן יחתוך במעברתא המקום שעוברת בו הרצועה משני הצדדים כדי שיהיה ניכר ריבוע התיטורא.

דין הריבוע מעכב בדיעבד, ואם אין לו אחרים יניחם בלא ברכה, עד שימצא אחרים. וצריך להשיגח מאד על זה, וכן להשיגח שלא יהיו הנקבים של החוט גדולים ועי"ז ימשך החוט ולא יהיו התפירות מרובעות.

בשל ראש יהיה הריבוע ע"י ארבעת הבתים יחד.

הריבוע צריך להיות מהבית עצמו, ולא ע"י דבר אחר שמטיח עליו.

אף שמרובע בתכלית הצמצום הוא כמעט מן הנמנע, מ"מ כל מה שיכול חייב לעשות. ואם עשאו כתיקונו ונפגם כשיעור חגירת ציפורן ואפשר אפ"י מעט יותר לא נפסלו התפילין.

א"צ להקפיד שיהיה גובה הבתים שווה למידת אורכם ורוחבם.

עשאו מרובעות ונתקלקל ריבועם צריך לרבעם, ומ"מ אין לחוש אם לא ראה שנתקלקלו. ואם נתעקם התיטורא ונראה כאינו מרובע יחזור ויתקן. ואם נתקלקל הריבוע במיעוטם ג"כ פסול. ואף אם הבתים גבוהים ובגובהם אינם מרובעות פסול. ואף אם נתקלקל הריבוע בצד הבית ולא בפניות הבית פסול.

יעשה ד' הבתים שווים בגודלם, ואינו מעכב בדיעבד.

עור הבתים ידקדק לעשותו שחור וכ"ש שהשין יהיה שחור, וי"א שדין זה מעכב בדיעבד, ובמקום דלא אפשר יש לסמוך על המקילים, כדי שלא להתבטל ממצות תפילין. ושחרות הבתים תהיה מדבר שאין בו ממש, ואם יכולים לפוררו ולהסירו אין להחמיר בדיעבד, אך אם יכולים לקלף את הצבע כנייר פסול.

החריצים שבין בתי התפילין של ראש צריכים להגיע עד התפר, ואם לא הגיע כשר, ובלבד שיהיה החריץ ניכר מבחוץ, אבל אם אינו ניכר אע"פ שבפנים יש ד' בתים פסול, וסימן בעלמא לא נחשב ניכר. והנהגים לעשות התפילין ע"י דיבוק ד' עורות, להחיי אדם מהני אם שדבקם יחד ומשייר למעלה מעט חריץ, ובלבד שהחריץ הוא בבתים ולא בצבע. אך לחת"ס צריך שיהיו מובדלות לגמרי, והמנהג כחח"א, אך לכתחילה יעשה הבתים נפרדים. ומ"מ טוב שידביק למטה, או שידביק העורות בין הבתים באמצע ולא בצדדים, אך יזהר שלא יקרע העור שבין הבתים.

גודל הבתים - אין שיעור לאורך ורוחב וגובה הבתים, ומ"מ נכון לעשותם לא פחות מאצבעיים על אצבעיים כולל התיטורא, ולא יותר מד' אצבעות על ד' אצבעות ואם הוא כאצבע על אצבע יש פוסלים אף בדיעבד, ויזהר שלא ללבוש פעם אחת תפילין קטנים מאד ופעם אחרת גדולים פי שלשה.

לפרשת שמע, **וכן נוהגים**, שאע"פ שאינו אלא דיעבד אין להוציא לעז על הראשונים. וי"א שיותר טוב לעשות כהשו"ע. ואם אין רווח לפני והיה אם שמוע כדי ט' אותיות פסול לכו"ע. בסוף והיה אם שמוע א"צ להניח שום רווח, וכן נוהגים לסיים על הארץ בסוף שיטה תחתונה.

בתפילין של ר"ת להרמ"א יעשה כולם פתוחות, והנהגה כהשו"ע יתחיל קדש ווהיה כי יביאך בראש שיטה, ויניח בסוף קדש כדי ט' אותיות, ובסוף והיה כי יביאך לא יניח חלק או שיניח פחות מכדי ט' אותיות, ואח"כ יכתוב שמע (בקצה הקלף בעמוד הרביעי דהא בעינן כסדרן) ויכתבה בראש השיטה, ואח"כ יכתוב והיה אם שמוע וישייר לפניו ואחריה כדי ט' אותיות, ולהט"ז יעשה כנ"ל וישייר בסוף והיה כי יביאך ובתחילת והיה אם שמוע פחות מט' אותיות קטנות.

בתפילין של ראש א"צ להקפיד בזה, אך נהגו לכתחילה להקפיד גם בזה. ואם התחיל כל פרשה באמצע שיטה כשר, ולהפמ"ג פסול. ואם לא הניח בפרשה הקודמת חלק כדי ט' אותיות יש להקל.

הפמ"ג מסתפק אם הניח מקום ט' אותיות ואכלוה עכברים אם כשר. ובשל ראש יש להקל.

דיני העור של התפילין

איזה עור כשר לתפילין - עור הבתים וכן עור התיטורא והמעברתא צריך להיות מעור בהמה חיה ועוף טהורים, ונבילתם ג"כ כשרה, וקלף ועור שליל כשרים בין לבתים בין לרצועות, אלא שצריך להשחירם. ומה שמניחים בין הבית לתיטורא כתב בספר לשכת הסופר שגם זה צריך להיות מעורות טהורים כנ"ל, אבל הבה"ל כתב דיתכן דדומה לדבק דא"צ שיהיה כשר אלא לכתחילה, וצ"ע. עור הדג להדרכי משה אינו כשר, וצ"ע בזה. אם יש ספק אם עור התיים או הרצועות כשר יש להחמיר, דספיקא דאורייתא לחומרא.

עיבוד העור לשמה - צריך שיהיה עור הבתים מעובד לשם הבתים, ואם עבדו לשם הרצועות לא מהני. ואם א"א יכול לקחת עור שאינו מעובד לשמה, כי לשיטת הרמב"ם לא בעי לשמה, ועדיף מלהתבטל לגמרי ממצות תפילין. ונחלקו הפוסקים אם יניחם בברכה. והמ"א כתב דיכול לברך, אמנם לכאוי בעור שאינו מעובד כלל לא יברך, אמנם מהמקור שמביא הגר"א משמע שגם בזה יכול לברך. אמנם לעיקר הדין כתב הבה"ל דצ"ע אם אפשר לסמוך על המ"א ולברך, ואם יש ספק נוסף יש להקל.

עור אחד - יעשה בשל ראש ד' בתים מעור אחד, ושל יד בית אחד מעור אחד. ואם תפר וחייבר חתיכות עור המ"א והחת"ס מכשירים, אבל בדבוקות החת"ס מחמיר, ודעת הגר"ח צאנזאר שע"י דיבוק כשר וע"י תפירה פסול, ויש שמסתפקים אם דיבוק חיבור והחיי אדם מיקל בין בתפירות בין בדבוקות, וכן המנהג. אמנם לכתחילה ראוי לעשותו מעור אחד. ועור אחד שחתכוהו לרצועות ועדיין מחובר באמצעו, ומדבקים אותו בצדדים, י"א שגם בזה פסול, אך הבה"ל מוכיח שכשר באופן זה. ולדבריו אם נעשה נקב במקום הריבוע נחשב עור אחד, וע"י תיקון ודאי כשר.

ד' הבתים צריך שיהיו פרודים זה מזה ולא מדובקים, ואם הדביקים צ"ע אם כשר, (דאם ע"י הדיבוק נחשב אחד א"כ אין כאן אלא בית אחד), ועל כן גם בעור אחד טוב לא להדביק.

ולא יעשה התפילין גדולות מאד שעי"ז לא יוכל להניחם במקומם כראוי.

שין של תפילין

הלכה למשה מסיני שיעשה בשל ראש ש' בולטת מעור התפילין.

בצד ימין יעשה ש' של ג' ראשים ובצד שמאל של ד' ראשים, בין באדם רגיל בין באיטר, ואם היפך אינו מעכב. אך אם עשה שניהם של ג' או ד' פסול. וכ"ש אם חיסר ש' אחד.

יעשה השין מקמטי העור שיתפוס את העור וימשכנו, ואם חקק מחוץ לש' י"א דאינו לכתחילה, וי"א שזה מהודר יותר, וכן המנהג. ואם הדביק עור אחר בצורת ש' פסול.

אם נתקלקל הש' ואינו ניכר צריך לתקנו מחדש.

א"צ לעשות הש' מכתב סת"ם אלא דוגמא, ויש נוהגים להדר לעשותה אשורית.

תחתית הש' צריכה להגיע עד מקום התפר, ובדיעבד כשר אם ניכרת צורת הש'. וצריך שגם חודה התחתון של הש' יהיה נראה, ובדיעבד צ"ע.

הי' האמצעי שבש' צריך ליגע בשולי הש', ובש' השמאלית יגעו ב' היודין בשולי הש', (כ"כ הרבה פוסקים וכן ראוי לעשות, וי"א שבשמאלי ידקדק שלא יגעו ולדבריהם יעשה י' מקו פשוט ולא בתמונת י' ואם עשה קו פשוט והוא נוגע בשוליים (פסול). ואם אינם נוגעים למטה פסול, ובש' השמאלית אם שניהם לא נוגעים כשר, ואם אחד נוגע ואחד אינו נוגע פסול. וצריך שיגע הי' בקו שלו, ואם עשה רק קו פשוט י"ל דפסול אפי' רק י' אחד נעשה כן, אמנם בשני הי' האמצעיים שבש' השמאלית יש להקל.

התיתורא והמעברתא - הלכה למשה מסיני לעשות בתחתית התפילין חתיכת עור לכסות פי הבתים, ונראה כעין דף של גשר הנקרא תיתורא. וכן הלכה למשה מסיני שיעשה את התיתורא ארוכה יותר מצד אחד, (ואם נפסקה מותר לתופרה) ושם תעבור הרצועה ועל כן היא נקראת מעברתא, ויחתוך בשני הצדדים בסוף ריבוע התיתורא במקום שמתחילה המעברתא, כדי שיהיה ניכר ריבוע התיתורא.

א"צ שיהיו התיתורא והמעברתא מעור אחד עם הבתים, ומ"מ טוב להדר בזה.

הכנסת הפרשיות לבתים

יגלגל כל פרשה מסופה לתחילתה למצוה ולא לעיכובא.

יכרוך הפרשיות בקלף קטן, או בחתיכת בגד אם אין לו קלף, ואם לא כרכם כשר בדיעבד אם אין לו אחרים, ויש מקפידים שלא לכורכם בקלף בהמה וחיה טמאה (ובגד כשר גם לדעה זו). והלכה למשה מסיני שייכרוך על הפרשה שער בהמה או חיה טהורים (ונהגו בשל עגל וכן כל תיקון תפילין עדיף בעור עגל, ואם לא מצא כורך בשל פרה או שור), ואם לא כרך השער פסול. ונוהגים לכרוך שער ומעליו קלף ומעליו חוזרים וכורכים שער (כי יש מחלוקת מה קודם). וירחץ השיער היטב שיהיה נקי. וצריך שקצת משיער זה יראה חוץ לבתים, י"א שיהיה ליד הבית שמונת

בו פרשת קדש, וי"א ליד והיה אם שמוע, וטוב שיצא מוהיה אם שמוע לכיוון קדש. שיעור שיער היוצא הוא פחות משעורה.

יעמיד הפרשיות זקופות, ואם העמידם מושכבות אין לפסול התפילין, ומ"מ יוציאם ויניחם זקופות. ויעמיד הגליון באופן שהכתב יהיה ישר ולא הפוך, ואם העמיד הפוך יש פוסלים אף בדיעבד. ויניח ראש הפרשה (שהוא סוף הגלילה) לימין, שאם בא לפותחם ולקוראם יהיו מונחים כהלכתם.

אם כתב ד' הפרשיות בקלף אחד ואין רווח ביניהם כדי לחותכם באופן שישאר מוקף גויל, כשר אע"פ שמכניסים שלא בזקיפה, ובלבד שיפסיק בחוט או במשיחה או בגיד בין בית לבית. וי"א שגם כשהפרשיות מובדלות יש לשים הבדל בין הבתים, וכן יש לנהוג, ואינו מעכב בדיעבד.

פרשיות של יד - בשל יד כותב כל הפרשיות בקלף אחד, וגוללם וכורכם ומכניסים כמו בשל ראש. ואם כתבם על ד' קלפים והניחם בארבעה בתים או בבית אחד יצא, אבל יכסה את הבתים בעור שיהיה נראה כבית אחד, ויכסה גם את הש' והרמ"א כתב שאם מניח בבית אחד לכתחילה ידביקים בדבק מבהמה טהורה שיהיה הכל כקלף אחד. אם כתב של יד בד' קלפים נחשב כדיעבד, ומותר להניחם לכתחילה, וכן אם נמצאה טעות בפרשה רביעית, מותר לכותבה מחדש בקלף נפרד ולהדביקה.

אם ציפה את הבתים בזהב או בעור שאינו כשר פסולים אע"פ שהש' נראה, אבל אם ציפה את הבתים בעור כשר והש' נראה כשרים, וכ"ש אם צבע התפילין בצבע עב שמציהב את התפילין דכשרים.

תפירת התפילין ע"י גידים

דיני הגידים - תופר התפילין ע"י גידי בהמה וחיה טהורים וגם נבלתם כשרה, וטוב לתפור בגידי שור, ואם אין לו יקח בהמה דקה, אבל מטמאה פסול בדיעבד, ובגיד הנשה צ"ע. ואין לתפור בגידי עוף טהור כי אין ידוע מה נקרא גיד בעוף.

לוקחים הגיד מהעקב שהם לבנים, ואם הם קשים מרככים באבנים עד שיעשו כפשתן, וטווים ושוזרים אותם, ונחלקו הפוסקים אם צריך לטוות לשמה.

אין לקנות הגידים מאינו יהודי שמא הם מבהמה טמאה, אמנם אם הנכרי הביאם לשוק למכור מותר לקנות ממנו דבסתמא רוב הגידים מכשרה דכל דפריש מרובא פריש, ואם מוכרים בחנויות אסור דהוי קבוע כמו במוכרים בביתם. אמנם לשיטות הנ"ל שצריכים טויה לשמה אין לקנות מנכרים גידים טוויים.

אם אין גידים מצויים יתפור בחוטים הנעשים מקלף שלא להתבטל ממצות תפילין, וכשיזדמנו גידים יתירם ויתפור בגידים ולא מהני לתפור על התפירה מקלף. וי"א שאין יוצאים בחוטים מקלף, ועל כן לא יברך עליהם.

תפירת הבתים - יתפור ג' תפירות בכל צדדי בתי התפילין, ס"ה י"ב תפירות (כנגד י"ב שבטים, ואינו מעכב), והתפירות יהיו גם מעל התיתורא וגם מתחתיו, באופן שהתפירה תהיה מסובבת משני הצדדים, ולא יתפור בשפת התיתורא, ויתפור את עור הבתים יחד עם התיתורא (והברוך שאמר פסל כמה תפילין מחמת זה), וי"א שאסור להדביק לפני

התפירה וצ"ע, ויעביר חוט התפירה בין כל בית ובית (אינו מעכב), וי"א שיעשה כל התפירה בחוט אחד (ואם החוט נקרע באמצע התפירה, א"כ הוא חוט חלש, וי"א שצריך להחליפו ולא לקשור לו חוט אחר, ואם אין לו אחרים יכול לקשור חוט אחר, ואם נקרע אחר התפירה עיין בסימן ל"ג).

יכניס הרצועה לתוך המעברתא, ויעשה קשר (לשמה, ולא ע"י קטן, ולא יעשה עניבה, ולא קשר שיוכל להשטט אנה ואנה), בשל ראש יקשור כמין ד' (ויש שעושים כמו ש שיש בה שני ד', וטוב יותר לעשות ד'), ובשל יד כמין י', ובה משלים אותיות ש ד י יחד עם הש' שיש על הבית של ראש, ולכתחילה יעשה אותיות אלו לפי הסדר ש ד י. אם הותר קשר של י' יש לחזור ולהניחם.

כתב הרמ"א שנוהגים להעביר עור על הבית של יד לרוחב היד ויהיה רחבו כרוחב הבית, והטעם כדי שלא יתנדנד ויפסד, וכתב המ"ב שעכשיו באלו הארצות לא נהגו בזה.

סימן ל"ג:

נקרעו בתי התפילין

של יד - אם נקרע הבית של יד פסול, אף שהתיתורא קיימת.

של ראש - אם נקרעו ג' בתים פסול אפי' בחדשים ואפי' נקרע בכל בית רק דופן אחד. ואם נקרעו שני בתים, אם אינם סמוכים זה לזה כשר בין בחדשים בין בישנים (חדשים היינו שאם מושכים ברצועות הבית מתפשט ונפתח, וסימן זה שייך אם המעברתא היא מעור אחד עם הבתים, ואם אינו נפתח נקרא ישן). ואם ב' הבתים שנקרעו סמוכים זה לזה (אע"פ שאין הקרעים סמוכים), שיטת השו"ע שישנים פסולים כיון שנתקלקלו מחמת יושנו, וחדשים כשרים (אפי' הקרע בשני דפנותיהם, ודלא כהפ"ג שמחמיר בזה), והרמ"א כתב ד"א שישנים כשרים וחדשים פסולים דאגלאי מילתא שהעור מקולקל, ואם נעשה הקרע ע"י סכין נמי יש להחמיר, ומ"מ דבוק מהני בכהאי גוונא אפי' לנוהגים לעשות התפילין מעור אחד, והסיק הרמ"א לפסול בין בחדשים בין בישנים. ועל כן אם עושי הבתים חותכים בין הבתים כדי שלא יהיה בולט ומחפים מקום החתך פסול. (לשיטת הנ"י אינו תלוי בסמוכים, אלא אם החתך בב' אוריים פסול ובאור אחד כשר).

השו"ע כתב שאין מכשירים בהנ"ל אלא אם מושב התפילין (-התיתורא) קיימת, אבל בב"י והרמ"א כתבו שאין מכשירים אלא בנקרע מבפנים בין בית לבית, אבל הצדדים צריכים להיות שלמים, ואם נקרעו פסול אפי' בבית אחד.

נקרעו התפירות

לשיטת הרמב"ם אם התפירות זה אצל זה, או שנקרעו ג' תפירות אפי' אינם סמוכות וכל אחד בצד אחר פסול, ושאר פוסקים מקילים בשני תפירות אפי' סמוכות, ובג' פסול בין בחדשים בין בישנים, ואינו מועיל תיקון.

לשיטת השו"ע דווקא בישנים פסול, אבל בחדשים (שאם אוחזים מקצת העור שנקרע ותולים בו התפילין ואינו נקרע) כשרים, אם עור מושב התפילין קיים, ולשיטת הרמ"א גם הבתים צריכים להיות קיימים. והרמ"א כתב ד"א שחדשים פסולים וישנים כשרים, ויש לחוש לשני הסברות.

הבה"ל כתב דלפעמים עי"ז הקרע בתפירות מתקלקל הרבוע, ומהרמב"ם משמע שריבוע התפירות לעיכובא, ואולי הפוסקים סוברים שאינו לעיכובא, וצ"ע.

אם אינו יכול לתפורם מחדש ואין לו אחרים יניחם בין בחדשים בין בישנים, אך בנקרעו ג' תפירות לא יברך עליהם.

רצועות התפילין

עור הרצועות יהיה מעור בהמה חיה ועוף טהורים, ודין זה הוא לעיכובא, והפמ"ג מסתפק אם דין זה הוא מדאורייתא או מדרבנן, ונ"מ בספיקות.

רצועות בין מעור בין מקלף כשרות, וילה"ס אם מותר לעשות רצועות מקלף המעובד לסת"ם.

לשמה - צריך שיהיה העור מעובד לשמו, ודין זה הוא לעיכובא, וספק לקולא. וצריך להשחירם לשמה, ואם לא עיבדם לשמה אינו מועיל מה שישחירם לשמה, וי"א דמועיל.

שחרות הרצועות - הרצועות צריכות להיות שחורות מבחוץ (לצד השיעור שהוא מקום החלק), בין בשל ראש בין של יד, ודין זה הוא לעיכובא, וכתב בספר ברוך שאמר שצריך שיהיו הרצועות שחורות כעורב, עוד כתב שצריך להשחירו ג' פעמים, וכתב הבה"ל שאינו אלא למצוה, אבל לעיכובא כל שחל עליו שם שחור סגי, ואפי' אם דומה לכהול כשר. ואם נתיישנו ונתמעך השחרות צריך להשחירם מחדש (ודבר זה מצוי במקום הידוק הקשר), ומבפנים א"צ להשחירם וכל צבע כשר חוץ מאדום, ואם השחירם רק מבפנים לא מהני. וכתב הפמ"ג שא"צ שיהיה השחור דווקא בצד השיער, ויכול להשחיר בצד השני וללבושו כלפי חוץ, ויש מזה חומרא גדולה שאם הרצועה תהיה מונחת הפוכה והצד השחור למטה לא יצא יד"ח, ויש חולקים על זה. הבה"ל מסתפק אם חייב להשחיר את כל הרצועות, או רק את שיעור הרצועות המחויב.

השחרה לשמה - לשיטת השו"ע טוב שישחיר ישראל ולא אינו יהודי, ובדיעבד כשר בין בבתים בין ברצועות. ושיטת הרמ"א בבתים כשר בדיעבד ע"י אינו יהודי, אבל ברצועות אפי' בדיעבד פסול (וגם עשית הרצועות צריכה להיות לשמה), וכן פסול אם נעשה ע"י ישראל שלא לשמה. ואשה כשרה וקטן ועכו"ם כשר בגדול עומד על גביו ומצוהו לעשות לשמה (ובעשית הבית והש' ותפירת הבית והקשר אם עשאו שלא לשמה פסול, ואין לסמוך בזה על סתמא לשמה אלא בדיעבד, ויש להמנע מלעשותם ע"י אשה או קטן וכד').

ואם השחירם עכו"ם נחלקו הפוסקים אם מועיל שיחזור הישראל וישחירם, ובבתים יש להקל בזה, וכן כשצבע ישראל בסתמא יש להקל ולצרף השיטה דסתמא לשמה ולחזור ולצבוע, ויש לעיין אם יועיל בזה שיצבע בסקרא או ירוק ולבן ויחזור ויצבע עליו בשחור, והפמ"ג כתב שיהפוך הרצועות וישחירם בצד השני, אם אין לו רצועות אחרים.

משיב	הלכות תפילין	כהלכה	קסה
של.	האם אפשר לעשות עניבה במקום קשר?	סימן לג	
שלא.	האם אפשר להניח עור על הבית של יד שלא תשמט הקשר?	א.	מה הדין אם נקרע עור של שני הבתים הסמוכים מבתי הראש?
שלב.	האם צריך לעשות קשרים לפני עשיית השי"ן בבית ומדוע?	ב.	מה הדין אם נקרע עור בבית שני בדופן הימני ובבית השלישי בשמאל או בימין?
שלג.	הותר הקשר של ראש, האם צריך להתיר הקשר של יד כדי שיהיה כסדרן?	ג.	מה הדין אם נקרע עור בבית ראשון ועור בבית שלישי?

תשובות

של.	קשר הוא הלל"מ וצריך לעשותו לשמה ⁵⁷³ והפתחי תשובה הביא בשם בעל העיטור דמצוה שיהיה קשר ולא עניבה ⁵⁷⁴ .		
שלא.	נוהגים להעביר עור על הבית של יד לרוחב הזרוע ויהיה רחבו כרוחב הבית ⁵⁷⁵ כתב א"ר הטעם שעושים כן לפי שתפילין של יד משימין אותם תחת הבגדים ומתנדנדים ונפסדים ומתקלקלין לכן נהגו להעביר רצועה זו עליהן לחזקן. אבל עכשיו לא נהגו בזה ⁵⁷⁶ .		
שלב.	לא יעשה הקשרים אלא לאחר שעשה השי"ן מתפילין ואח"כ יעשה הדל"ת ואח"כ היו"ד כסדר אותיות השם ⁵⁷⁷ והיינו לכתחלה ⁵⁷⁸ .		
שלג.	אין צריך רק לתקן את של ראש ולא צריך להתיר של יד ⁵⁷⁹ .		
סימן לג			
א.	אם נתקלקל עור של שני בתים מבתי הראש זה אצל זה ⁴ והיינו שנפסק ונעשה קרע ² אם התפילין ישנים פסולים ואם הם חדשים כשרים כ"ז שעור מושב הבתים קיים ³ היינו התיתורא, אבל הב"י והרמ"א פירשו שגם הבתים צריכים להיות קימים ושהיו שלמין מכל הצדדין ⁴ וי"א להיפך בישנים כשרים ובחדשים פסולים ⁵ דבחדשים אגלאי מילתא דעור מקולקל הוא כיון דבזמן מועט נקרעו ⁶ ונ"ל דיש להחמיר לפסול בשניהם ⁷ .		
ב.	אעפ"כ מיקרי זה אצל זה כיון דשני הבתים סמוכין להדדי אפילו אין הקרעים סמוכים (ויהיה תלוי המחלוקת בישן ובחדש) ⁸ .		
ג.	אם נתקלקלו שנים זה שלא כנגד זה ראשון ושלישי כשרים אפילו הם ישנים. דבזה מקרי זה שלא כנגד זה ⁹ .		

מקורות

573. מ"ב רלב. 574. בה"ל ויעשה. 575. רמ"א שם. 576. מ"ב רלד. 577. רמ"א שם. 578. מ"ב רלה. 579. מ"ב שם.
 סימן לג 1. שו"ע א. 2. מ"ב א. 3. שו"ע שם. 4. מ"ב ו. 5. רמ"א שם. 6. מ"ב ד. 7. רמ"א שם. 8. מ"ב ג. ט. 9. שו"ע שם, מ"ב ט.

קסו	משיב	סימון לג	כהלכה
ד.	מה הדין אם נקרע עור בדופן אחד בבית ראשון ובבית שלישי בשני דפנותיו?	ה.	מה הדין אם נקרע עור בשלשה בתים?
ה.	מה הדין אם נקרע עור בבית ראשון משמאל ובבית שני משמאל?	ט.	מה הדין אם נקרע עור בדפנות בבית של יד?
ו.	מה הדין אם נקרע עור בדופן שני משמאל ובדופן שלישי ימני באותו אור זה כנגד זה?	י.	מה הדין אם קרע העור בסכין בדופן הפנימי?
ז.	מה הדין אם נקרע עור בשני הבתים בשני דפנות בחדשים?	יא.	מה הדין אם נקרע הדפנות מבחוץ?
		יב.	נקרע דופן. האם מהני להדביקו?
		יג.	מה נקרא עור חדש וישן?

תשובות

ד.	כשר כיון שיש בית שלם מפסיק ביניהן ¹⁰ ולנמ"י נקרא שלשה אורין ופסול ¹¹ והפמ"ג כתב באשל אברהם לדעת המג"א כשר וכן משמע מהשו"ע שבשלשה דפנות כשר וכל"ק דרש"י, ולא קיי"ל כל"ב דרש"י דמחמיר בזה וכן במשבצות זהב שמצדד להחמיר בזה ¹² .
ה.	לרש"י לל"ק פסול ולל"ב כשר והנמ"י פסק בזה כל"ק וצ"ע ¹³ .
ו.	פסול ¹⁴ אף לשני הפירושים של רש"י וצ"ע שהב"י כתב שהנמ"י ס"ל כל"ק דרש"י, אבל המעיין יראה שהנמ"י ס"ל שאם הקרע באור אחד אפילו בשתי דפנות כשר ¹⁵ .
ז.	אם זה חדש לשר"ע כשר אפילו הקרע בשני הבתים בשני דפנותיהם ולרמ"א פסול בחדש ¹⁶ .
ח.	בכל ענין פסולים ¹⁷ אפילו בחדשים דהכשרנו לעיל בשני בתים אבל בשלשה בתים פסול ¹⁸ .
ט.	פסול לכו"ע דליכא בית שלם ¹⁹ .
י.	יש להחמיר ²⁰ .
יא.	כתב הב"י דבעינן שיהיו שלמון מכל הצדדין, וכן ס"ל לרמ"א דכתב דגם הבתים צריכים להיות קיימים ²¹ .
יב.	כתב הפתחי תשובה שדיבוק מהני אם אנו יודעים שאין העור מקולקל אף לאלו שנוהגין לעשות תפילין מעור אחד ²² .
יג.	חדש נקרא כל זמן שאם היו מושכים אותם ברצועות הבית מתפשט ונפתח נקרא

נקורות

10. נ"ב שם. 11. בה"ל זה. 12. בה"ל ראשון. 13. בה"ל זה. 14. נ"ב ג. 15. בה"ל שם. 16. נ"ב ה. 17. שו"ע שם. 18. נ"ב יא. 19. נ"ב ג. 20. נ"ב ו. 21. נ"ב ג. 22. נ"ב ו.

משיב	הלכות תפילין	כהלכה	קסז
יד.	מה הדין אם נפסקו שתי תפירות הסמוכות זו לזו ואם מהני תיקון?	נפסקו שתי תפירות ואינו יכול לתקנם ואין לו אחר, כיצד ינהג?	טז.
טו.	מה הדין אם נפסקו שלש תפירות זו שלא כנגד זו ואם מהני תיקון?	נפסקו שלש תפירות ואינו יכול לתקנם ואין לו אחר, כיצד ינהג?	טז.

תשובות

- חדש, ואם אינו נפתח נקרא ישן²³ והיינו לאותן שעושין המעברתא מאותו עור שנעשו הבתים. אבל לדין שעושים המעברתא מעור בפ"ע אין שייך לומר כן²⁴.
- יד. להרמב"ם והשו"ע בישנים פסול אבל בחדשים כ"ז שהתיתורא קיים כשר²⁵ ואולי צ"ל כ"ז שריבוע התפירה קיים ולא כ"ז שהתיתורא קיים דמה ענין קיום התיתורא לקלקול התפירה²⁶ וי"א להיפך בתדש פסול ובישן כשר, ונ"ל שטוב לחוש לשניהם²⁷ וכתב הב"י דשאר הפוסקים מתירים בכל ענין (בין חדש ובין ישן ואפילו סמוכות). לענין הלכה כתב הב"י במקום דלא אפשר יש לסמוך על דברי המיקל כדי שלא להתבטל ממצות תפילין ודלא כהרמב"ם שהחמיר. תיקון: המהרש"ל למד שאפילו למחמירים תיקון מהני²⁸ ולי נראה דרשאי אף לברך²⁹.
- טו. אפילו שלא כנגד זו להרמב"ם בישנים פסולים ובחדשים כשרים³⁰ ואפילו כל אחד בצד אחר³¹ ונ"ל דמייירי שלא היו התפירות בצד אחד וזה מקרי עדיין מרובעות בתפרן³² וי"א להיפך בחדשים פסולים ובישנים כשרים, ונ"ל שיש לחוש לשתי הסברות (להומרא)³³ והיינו להחמיר לכתחלה בשתיהם, אך במקום שאי אפשר למצוא תפילין אחרים ולא לתפור יש לסמוך על המקילים, אך יזהר שלא יברך³⁴ וכתב המהרש"ל להרמב"ם בישנים אפשר דמהני תיקון אבל לשאר הפוסקים אפילו תיקון לא מהני דגנאי הוא בשניכר התיקון בשלשה מקומות בין בחדשים ובין בישנים וצריך לתפור מחדש. ולהרמב"ם בחדשים מיקל שלא צריך אפילו תיקון ולדידהו צריך תפירה חדשה אף בישן³⁵.
- טז. הדה"ח כתב דיניח דלמה לא יקיים מצות תפילין מחמת ספק לדעה המכשרת אך לא יברך. ולי נראה דיש לסמוך במקום הדחק על הפוסקים דפליגי על הרמב"ם דמקילין. (וממילא אף יברך)³⁶.
- יז. כתב הדה"ח יניח ולא יברך³⁷.

במקורות

23. שו"ע שם. 24. מ"ב ח. 25. שו"ע ב, מ"ב יד. 26. בה"ל לחוש. 27. רנ"א שם. 28. בה"ל להרמב"ם, מ"ב יב. 29. בה"ל לחוש. 30. שו"ע שם. 31. מ"ב יג. 32. בה"ל שם. 33. רנ"א שם. 34. מ"ב טו. 35. בה"ל להרמב"ם. 36. בה"ל לחוש, מ"ב טו. 37. מ"ב טו, בה"ל שם.

קסה	משיב	סימן לג	כהלכה
יח.	מה נקרא תפירות חדשים וישנים?	כא.	האם עור הרצועות צריך להיות לשמה לכתחלה ובדיעבד?
יט.	מאיזה עור צריך להיות הרצועות לכתחלה ובדיעבד?	כב.	איזה צבע צריך להיות הרצועות מבחרין לכתחלה ובדיעבד?
כ.	מה הדין בספק אם העור מבהמה טהורה או טמאה?	כג.	מה נקרא רצועה שחורה?

תשובות

- יח. חדשים נקרא כל שאוחזים מקצת העור שנקרע תפרו ותולין בו התפילין והוא חזק ואינו נפסק, וישנים נקרא אם אינו ראוי לתלות בו אלא הוא נפסק³⁸.
- יט. צריך שיהיה מעור בהמה חיה ועוף טהורים³⁹ דלא הוכשרה למלאנת שמים אלא טהורה בלבד⁴⁰ וכתב הפמ"ג ואיני יודע אם זה מה"ת או מדרבנן⁴¹ רצועות בין מעור בין מקלף כשרות (דהיינו בין שנחלק העובי לשנים ובין אם לאו כשרות)⁴² דכל מקום שכתוב צריך לעיכובא אפילו בדיעבד⁴³.
- כ. כתב הפמ"ג איני יודע אם צריך מבהמה טהורה מה"ת או מדרבנן ונפק"מ להקל בכפיקן דאם הוא מה"ת לחומרא ואם מדרבנן לקולא⁴⁴.
- כא. צריך שיהיה מעובד לשמו⁴⁵ ואפילו להרמב"ם דמיקל בבתים אבל ברצועות צריך לשמה⁴⁶ ובדיעבד פסול⁴⁷ וכתב הפמ"ג אע"פ שהעיבוד הלל"מ אבל הלשמה הוא מדרבנן⁴⁸.
- כב. הלל"מ שיהיו הרצועות שחורות מבחוץ⁴⁹ והיינו לצד השיער של העור שהוא מקום החלק ואם השחור מבפנים לא מהני וצריך לחזור ולהשחיר⁵⁰ והפמ"ג כתב נהי דגמירי שחורות אבל לא דוקא מצד השיער⁵¹ ולהרמב"ם מהני שחור מבחוץ כהשו"ע. ומצד פנים יעשה מאיזה צבע שירצה חוץ מאדום שמא יאמרו שמדם חטטיו נצבעו והאדימו⁵² כלומר אם הוא רוצה יכול לצבוע באיזה צבע שהוא רוצה אבל אין מחוייב לצבען שום צבע אף דלהרמב"ם צריך להשחירן גם מבפנים אך אין אנו נוהגים כן⁵³ אבל עצם הדין שצריך להיות שחור מעכב אפילו בדיעבד⁵⁴.
- כג. הברוך שאמר כתב שישחירו פעם אחת ואח"כ כשיתייבש קצת ישחירו פעם שנית ושלישית עד שיהיה העור שחור לכל הצורך ממש כעורב. ונ"ל דזהו רק למצוה בעלמא אבל מדינא כל שחל עליו שם שחור סגי. ולפי"ז אם היה מראיתו דומה לכחול ג"כ כשר⁵⁵ ואם נתמעך ונתיישן השחורות צריך להשחירן מחדש⁵⁶.

מקורות

38. שו"ע שם. 39. שו"ע ג. 40. נו"ב טז. 41. בה"ל עור. 42. שו"ע שם. 43. נו"ב יז. 44. בה"ל שם.
45. שו"ע שם. 46. נו"ב יח. 47. נו"ב יז. 48. בה"ל וצריך. 49. שו"ע שם. 50. נו"ב כ. 51. בה"ל מבחוץ.
52. שו"ע שם. 53. נו"ב כא. 54. בה"ל הלכה. 55. בה"ל הרצועות. 56. נו"ב יט.

משיב	הלכות תפילין	כהלכה	קסט
כד.	האם כל הרצועה צריכה להיות בשחור?	כז.	האם הרצועה שבתוך המעברתא צריכה להיות שחורה?
כה.	האם צריך להשחיר רצועות לשמה?	כח.	קלף המעובד לסת"ם, האם מותר לעשות מזה רצועות?
כו.	עיבד שלא לשמה, האם יועיל להשחיר את הרצועות אחר כך לשמה?	כט.	מה הדין בגוי השחיר את הרצועות לכתחלה וכדיעבד?
		ל.	גוי השחיר את הרצועה, האם מהני שישראל ישחיר שנית?

תשובות

כד.	מוסתפקא אם די מה"ת בכל אחד כדי שיעורו והשאר למצוה ולנוי או דלמא כיון שהיא מחוברת כולה כחדא צריכה להיות שחורה ⁵⁷ .
כה.	כתב בתה"ד צריך שיהיה לשמה כיון שעיקר השחרה הוא הלל"מ ממילא צריך להיות לשמה. וכתב הפמ"ג שאעפ"כ להרמב"ם יהיה רק מדרבנן כמו בעיבוד שהלשמה רק מדרבנן (ועיין לקמן בתשובה לא) ⁵⁸ .
כו.	הרע"א ודבר שמואל כתבו דלא מהני, אבל הבאר עשק והגר"א כתבו דהשחרה מהני ⁵⁹ .
כז.	לכתחלה לא מוסתפקא דחייב להשחיר דלמא מתהפך הבית מזה המקום אך איני יודע אם הלל"מ קאי גם על החתיכה הנכנסת במעברתא דאולי בדיעבד דומה למה שבפנים ⁶⁰ .
כח.	הפמ"ג מוסתפק בזה ⁶¹ .
כט.	טוב שישחירם ישראל לשמן ולא נכרי ⁶² וכדיעבד כשר אפילו ע"י נכרי דס"ל שאפילו ברצועות לא בעינן השחרות כלל לשמן ⁶³ והרמ"א כתב אפילו בדיעבד פסול ⁶⁴ והטעם כתב בספר התרומה כיון דברצועות הלל"מ שצריך להשחירן לשמה ולכן אם השחיר נכרי פסול ⁶⁵ .
ל.	כתב המג"א דמהני, והפמ"ג נשאר בצ"ע ⁶⁶ ולכאורה היה נ"ל עוד עצה שיצבע בסיקרא (אדום) או ירוק ולבן ומבטל את השחור ואח"כ יצבע שנית בשחור. ואפשר שהצבע התחתון עדיף ולא מבטלו וצ"ע ⁶⁷ .

מקורות

57. בה"ל שם. 58. בה"ל וצריך, נו"ב יח. 59. נו"ב שם, בה"ל שם. 60. בה"ל שם. 61. בה"ל שם. 62. שו"ע ד. 63. נו"ב כב. 64. רמ"א שם. 65. בה"ל אבל, נו"ב שם. 66. נו"ב כד. 67. בה"ל פסול.

קע	משיב	סימן לג	כהלכה
לא.	נכרי השחיר את הרצועה, האם	לד.	מה הדין ישראל השחיר בסתמא?
	מהני שישראל ישחיר בצד השני?	לה.	קטן, האם יכול לתפור ואם מהני בגדול עומד על גביו?
לב.	מה הדין נכרי שהשחיר את הבתים ואם מהני שישחירם הישראל שנית?	לו.	קטן, האם יכול להשחיר וגדול עומד על גביו?
לג.	נכרי השחיר את הרצועות וישראל עומד על גביו, האם מהני?	לז.	אשה, האם יכולה לתפור או להשחיר הרצועות?

תשובות

- לא. כתב הפמ"ג עצה אחרת שישחיר הישראל בצד שני על הרצועה לשמה ואף שהושחרו בשני הצדדים כשר ויהפוך הצד השחור לשמה כלפי חוץ⁶⁸.
- לב. בדיעבד אם השחיר הנכרי את עור הבתים כשר⁶⁹ כיון שלרוב הפוסקים ישחרתו הוא למצוה בעלמא ולא לעיכובא⁷⁰ והפמ"ג כתב בשם הב"ח דיש להחמיר בזה אם יש לו תפילין אחרים. ונ"ל פשוט דבבתים בודאי יש לסמוך ולהקל אם יחזור ישראל וישחירן לשמה כמ"ש המג"א⁷¹.
- לג. להרמב"ם כל דבר שצריך לשמה אינו מועיל בהכר"ם אפילו ישראל עומד על גביו. מאף דיש לפקפק בזה לפי מה דמשמע מהדגול מרובה שלא יועיל, מ"מ נלענ"ד שאין להחמיר בזה בדיעבד מאחר שבספר התרומה לא פסיקא ליה, ומהמהר"ם מלובלין משמע שמוותר אף דיש לפקפק⁷².
- לד. אפשר דבזה נוכל לסמוך על המג"א שמשחיר שנית דהוא כעין ספק ספיקא⁷³ ואפשר לפי בעל התרומות לא נחמיר בעשה סתמא⁷⁴.
- לה. וכתב הפמ"ג שיש למנוע מלעשות ע"י קטן אפילו אם גדול יעמוד על גביו ויצוהו לעשות לשמה כי בגוף התפילין צריך רק גדול⁷⁵.
- לו. קטן יכול ע"י גדול כיון שזה לא בגוף התפילין⁷⁶ והפמ"ג בתחלת הפתיחה רצה להחמיר אבל במישבצות חזר בזה להתיר, וכן כתב בשו"ת מהר"ם מלובלין אמנם הפמ"ג כתב שיש למנוע אפילו בגדול עומד על גביו⁷⁷.
- לז. לתפור: כתב הפמ"ג אשה אינה יכולה כיון שזה בגוף התפילין. אבל להשחיר יכולה דהיא יודעת לעשות לשמה כמו האיש משום שזה לא בגוף התפילין ולא צריכה גדול על גביה⁷⁸.

נמקו ח"ג

68. נ"ב שם. בה"ל מבחין (לעיל). 69. רמ"א שם. 70. נ"ב כב. 71. בה"ל ומיהו. 72. בה"ל אפילו.
73. בה"ל פסול. 74. בה"ל אפילו. 75. נ"ב כג. 76. מ"ב שם. 77. בה"ל אפילו. 78. נ"ב שם.

תמצית ספר חפץ חיים:

כלל ח':

מי אסור לספר לשוה"ר - אסור בין לאיש בין לאשה לספר לשון הרע. ואף אם המספר הוא מספר על קרובו שאינו מקפיד ואין כוונתו לגנותו, מ"מ אם טעה בהבנתו ואינו רע כמו שסיפר אינו יוצא מכלל לשון הרע.

על מי אסור לספר

אסור לספר בין על איש בין על אשה וגם על אשתו אסור. אסור לספר לשון הרע גם על קטן אם יתכן שיסובב לקטן נזק או צער אסור, (אא"כ מתכוון לתועלת לפי כללי התר לתועלת, ויבחון שבאמת תצא תועלת).

אסור לספר לשון הרע גם על עם הארץ, והמספר על ת"ח עווננו גדול יותר (ופעמים הוא בכלל מבזה ת"ח שעונשו גדול, ות"ח לענין זה הוא לפי הדור, ובזמננו אם הוא יגע בתורה וראוי להורות נקרא ת"ח, והמבזהו אפי' בדברים ושלא בפניו הוא עוון פלילי וחייב בנדוי, ואם הת"ח הוא מורה הוראה בעיר האיסור חמור הרבה יותר.

אפיקורס - מצוה לגנותו ולבזותו בין בפניו ובין שלא בפניו, ונקרא אפיקורס מי שכופר בנבואה, או שכופר בתורה שבכתב או שבעל פה, ואפי' בפסוק אחד או דרשה אחת ודקדוק אחד. וכל זה דווקא כששמע הדבר בעצמו או שהם מוחזקים בעיר לאפיקורסים, אבל אם יצא עליהם קול בעלמא או ששמע מאדם שהם אפיקורסים אסור להאמין אלא רק לחוש לעצמו ולהזהיר אחרים בסתר שלא יתחברו עמהם.

בעלי מחלוקת - י"א שמוותר לספר לשוה"ר על בעלי מחלוקת, אמנם יש בזה כמה תנאים - א' דווקא כשעל ידי הסיפור תושבת המחלוקת, ואינו יכול לעשות זאת באופן אחר. ב' שיכוון לתועלת ולא מתוך שנאה. ג' שידע הדברים בעצמו, אבל לא יסמוך בזה על אחרים אא"כ נתברר לו שזה אמת. ד' שיברר היטב מי נקרא בעל המחלוקת על פי התורה. אסור לבזות ולחרף את המתים, ויש תקנה וחרם קדמונים שלא להוציא לעז ושם רע על המתים, בין בעם הארץ וכ"ש בת"ח.

למי אסור לספר לשוה"ר

אסור לספר לשום אדם ואפי' לקרוביו או לאשתו, מלבד אם הוא דבר שצריך להודיע לאשתו או לשותפו לתועלת, שאז מותר אף אם לא ראה הדברים בעצמו, ובלבד שיאמר שלא ראה בעצמו ורק חושש לזה. אסור לספר גם לקרובי מי שמספר עליו, אא"כ כוונתו שיוכיחוהו ואינו יכול להוכיחו בעצמו.

אסור לספר לשוה"ר לישראל, וכ"ש שאסור לספר לנכרי שעווננו גדול הרבה יותר, ואם מלשין על ישראל בפני נכרי הוא בכלל המלשינים ודינו כאפיקורס וכופר שגהינום כלה והם אינם כלים, וכאילו חירף וגידף והרים יד בתורת משה.

אסור להאמין לסיפור לשון הרע, על שום אדם מישראל, חוץ מעל אפיקורסים ומלשינים שיצאו מכלל עמיתך.

אף אם שמע לשוה"ר מאביו ואמו אסור להאמין, ומחויב למנוע אותם מזה בדרך כבוד. ואם שומע מבני ביתו ואינו מוחה בהם הוא נענש על דבריהם, ויוכיח אותם בלשון רכה, וביותר יזהר בעצמו כדי שיהיה לו פתחון פה למנוע אותם מזה, ועל פי רוב הנהגת הבית תלויה בו.

כלל ט'

אבק לשון הרע

מי שאומר "מי היה חושב שפלוגי שיהיה כמו שהוא עכשיו" או "איני רוצה לדבר על פלוגי" וכיוצא בזה, הרי זה אבק לשון הרע.

המספר בשבחו של חבירו בפני שונאיו הרי הוא בכלל אבק לשון הרע, כי גורם שיספר בגנותו, וגם בפני כל אדם אסור להרבות לספר שבח של פלוגי כי יסובב מזה שידברו בגנותו, ובפני רבים אסור בכל גוונא כי יקנאו ויבואו לספר בגנותו, אא"כ הוא מוחזק לכשר וצדיק שאין לו גנות כלל.

יש לזהר שלא לשבח אדם באופן שיבוא מזה לידי הפסד, כגון שמספר שהוא עושה חסד ויבואו בני אדם שאינם מהוגנים לנצלו.

אדם שמביא עצמו לידי חשד שדיבר לשון הרע הרי הוא בכלל אבק לשוה"ר.

אסור לדור בשכונת בעלי לשוה"ר, או להיות בחברתם, ומי שיודע בתלמידו שהוא מבעלי לשוה"ר ואינו יכול להוכיחו צריך להרחיקו, והשומע לשון הרע ויכול להוכיחם מחויב בזה, ואפי' אם לא ישתקו מחויב להוכיחם אם לא יזיק בזה, וגם בבניו ובנותיו הקטנים מצוה לגעור בהם ולהפרישם.

אסור לספר דבר שחבירו גילה לו אא"כ נתן לו חבירו רשות ואין בזה לשוה"ר.

כלל י'

לשון הרע על דברים שאדם הזיק לחבירו, וכלל לשון הרע לתועלת

הרואה אדם שמזיק או מצער את חבירו, ויודע שלא תיקן את הדבר, יכול לספר כדי לתקן את הדבר אפי' ראה את הדבר יחידי- אך יש בזה ז' תנאים-

א' שיראה בעצמו, או שיוברר לו שזה אמת.

ב' שיתבונן אם זה באמת נזק או צער.

ג' צריך להוכיח את החוטא לפני שמספר. ואם יודע שתוכחתו לא תתקבל מותר לספר, אך יספר בפני שלשה כי אם מספר בצינעא נראה שאין הדברים אמת. ואם מפחד שירע לו אפשר שיש להקל לספר גם לאחד או שניים. וכן אם לא יבואו לחשוד בו בשקר מותר לספר שלא בפני ג'.

ד' אסור להגדיל העולה יותר ממה שהיא, או לחסר איזה פרט שיקטין גנותו.

ה' שיכוון לתועלת. ואם הוא חוטא כמותו אסור כי ודאי אין כוונתו לתועלת. ואם הזיק לו עצמו אסור לספר כי אין כוונתו לתועלת, אלא אם יודע שתהיה לו תועלת מזה להבא שיתוקן הנזק או הצער או שימנע מלהזיק לו ולצערו יותר. (ואם לא הזיק לו אלא רק נמנע להיטיב עמו זה לשוה"ר גמור).

ו' דווקא אם אינו יכול לסבב התועלת באופן אחר, וככל שיכול להמעיט הגנות מחויב בזה.

ז' שלא יגרם לו נזק יותר ממה שבי"ד היו עושים לו.

ותועלת היינו או להציל את הניזק, או כדי שיתרחקו ממנו, ואולי גם הוא יחזור בתשובה. אבל אם משער שלא תהיה תועלת מהסיפור אסור לספר, וגם יכול לגרום בסיפורו שאחרים יספרו לשון הרע או למחלוקת ולמלשינות.

אין חילוק בין אם הניזק ביקש ממנו לספר או לא, וכן אין חילוק אם הוא קרובו.

בתנאים הנ"ל מותר לפרסם גנות מי שדיבר לשוה"ר על אחר, ובלבד שהניזק יודע מזה, אבל בלאו הכי עובר על רכילות, אא"כ תצא מזה תועלת לניזק כגון שגורם בדבריו שלא יאמינו לדברים ולא יספר עליו יותר.

מי שנעשה לו דבר שלא כהוגן ושואל מי עשה לו, אסור לספר מי עשה ואפי' חושד בו אין מותר אלא לומר שהוא לא עשה, ולפנים משורת הדין לקחת האשמה על עצמו, כדי למנוע בושה מחבירו.

הלכות איסורי רכילות:

כלל א':

איסור רכילות- המרגל בחבירו עובר על "לא תלך רכיל בעמך" ועוד לאוים ועשיין המוזכרים בפתיחה, ועווננו גדול, וגורם להרוג נפשו רבות מישראל. ואיזהו רכיל המספר לאדם מה שאדם אחר עשה לו או שרוצה לעשות לו.

באיזה אופנים אסור לרכל

איסור רכילות הוא אפי' אין כוונתו להכניס בליבו שנאה, ואפי' אם לדעתו המעשה הוא כדין, אם עי"ז תכנס בליבו שנאה אסור.

איסור רכילות הוא גם על אמת.

גם אם הם כבר שונאים זה לזה אסור.

אף אם חבירו מפציר בו שיספר, ואפי'ק' אם הם אביו או רבו, אסור, ואם אינו יכול לענות אמת שאין בה רכילות מותר לשקר מפני השלום.

אפי' אם ע"י ההמנעות מהסיפור יסובב לו הפסד גדול או בושה אסור, ככל הלאווין שמחויב ליתן כל אשר לו ולא לעבור עליהם, אא"כ יהיה בגילוי תועלת לסלק הנזק ולהשבית הריב.

אפי' אינו אומר שם האיש, אך הוא יבין במי המדובר אסור.

אסור לדבר על ענין מסוים, כדי שעיי"ז יזכר חבירו במה שנעשה לו.

איסור רכילות הוא בין בדיבור בין בכתיבה.

איסור רכילות הוא בין אם מספר שגינה אותו בין אם מספר שגינה את סחורתו.

כלל ב':

איסור רכילות הוא אפי' בפני יחיד, וכ"ש בפני רבים.

אבק רכילות כגון שאומר באופן שנשמע לשני פנים אך נוטה יותר לרכילות או שידוע שהשומע יפרשו לרכילות אסור.

י"א שבדבר שנעשה בפני ג' אין איסור רכילות, אך אין לסמוך על דעה זו למעשה.

כלל ג':

איסור רכילות הוא בין בפניו ובין שלא בפניו, ואפי' יודע שהיה אומר זאת בפניו אסור, ואם אומרו בפניו איסורו גדול הרבה יותר.

מי ששמע רכילות אסור לבוא בטענות למסופר אם עי"ז ידע מי ריכל עליו.

איסור רכילות הוא גם לספר לאדם אחר, אם עי"ז שיתגלגלו הדברים יבוא לידי רכילות, וכ"ש אם מספר לקרוביו.

אם כוונתו בסיפורו שיוכיחו עיין בכללי לשון הרע לתועלת.

כלל ד':

אף אם חבירו יודע את העובדות, אסור לדבר עמו על כך אם עי"ז תתעורר בליבו השנאה על חבירו. וכן אם סיפר אחר את הדברים אסור הוא לספרם כי מרבה בזה את השנאה.

אין תקנה לאיסור רכילות עד שיפייס את חבירו ויעשה תשובה.

כלל ה':

איסור שמיעת וקבלת רכילות - אסור להאמין לרכילות, והמאמין עובר על לא תשא שמע שוא, מלבד שאר הלאווין והעשין המוזכרים בפתיחה, ואסור לשמוע רכילות אף אם חושב שלא להאמין, ומי"מ אם חושב שצריך לשמוע כדי להנצל מנזק מותר לשמוע, אך לא יאמין אלא יחשוש לדברים.

אם רואה דברים ניכרים שחבירו רוצה להזיק לו, מותר לחקור אחר הדברים כדי להמנע מהנזק.

הספר

משיב כהלכה (חלק ראשון)

על כל המשנה ברורה ח"א

(כולל שעה"צ וביה"ל)

בדרך שאלה ותשובה

חובה לכל לומדי ונבחנו

'דף היומי בהלכה'

להשיג בחנויות הספרים:

לפרטים: אלהנן קרביץ 052-7685383

בקרוב על כל חלקי המשנ"ב

דוגמא על סימן ל"ג בגליון זה

לעילוי נשמת הגאון רבי חיים ב"ר
ישראל מאיר פריימן זצ"ל.

תרומות להגדלת ההפצה יקבלו
בברכה (אפשרות להדפסת לע"נ
וכדו' ע"ג הגליונות)

ניתן להשיג חוברות תמצית על מסכתות

ברכות, מסכתות סדר מועד, יבמות, כתובות, נדרים, ונדה,

וכן תמצית המקרא, נ"ך, וספרי מוסר.

בירושלים, בני ברק, ומודיעין עילית.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-

052-7692282. בין 19:00 ל20:00.

ניתן לשמוע את "תמצית הש"ס" על הדף היומי, סיכום שבועי 7 דפים ברבע שעה, בקול הלשון טל'
0527181818, ולהקיש 12334, כמו כן ניתן לשמוע שיעור דף היומי ברבע שעה, השיעור נמסר מידי יום בבית
הכנסת "אהל תורה" רח' רבי יהודה הנשיא (מול 24) מודיעין עילית, בשעה 22:25.

בעזה"י ימסר שיעור סיכום על כל מסכת נדרים, ויהיה ניתן לשומעו בקול הלשון במספר הנ"ל.

בחסות "דפוס איכות" המרכז להדפסת חוברות וקונטרסים.

משלוחים לכל רחבי הארץ.

1599-529100